

Conflicten tussen adolescenten en hun ouders:

Onderzoek naar de invloed van persoonlijkheid op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie bij adolescenten

Joey de Graaf

3240282

Universiteit Utrecht

Faculteit Sociale Wetenschappen

Master Jeugdstudies

Begeleider: Wilma Vollebergh

26 januari 2012

Abstract

Doel: Er is veel onderzoek gedaan naar de invloed van ouder-kind conflicten op delinquentie onder adolescenten. Het persoonlijkheidstype van een adolescent is daarbij bepalend voor de mate van probleemgedrag. Daarom is in deze cross-sectionele studie onderzocht wat die invloed van persoonlijkheid inhoudt in de relatie tussen conflicten en delinquentie. **Methode:** Het databestand CONAMORE bestaat uit 1331 jongeren van 10 tot 20 jaar die van 2001 tot 2005 vragen hebben beantwoord over onder meer conflicten met ouders en delinquentie. Hier is gebruik gemaakt van het derde meetmoment (2003). **Resultaten:** Onder- en overcontrollers bleken significant meer conflicten te hebben en overcontrollers significant minder delinquentie. Daarnaast bleek dat veerkrachtigen en jongens vaker delinquent zijn wanneer zij veel conflicten hebben met hun ouders. **Conclusie:** Uit het huidige onderzoek blijkt dat onder- en overcontrollers minder gevoelig zijn voor conflicten wanneer het gaat om het ontwikkelen van delinquentie. Dit kan te maken hebben met de extraversie van veerkrachtigen, echter is in dit onderzoek sprake van een licht delinquente groep die onderzocht is. Daarom kunnen er alleen uitspraken gedaan worden over lichte delinquentie, omdat een kleine toename in crimineel gedrag al wordt gezien als meer delinquentie.

Introductie

Het is bekend dat wanneer het om criminaliteit in de adolescentie gaat, ouders een belangrijke rol spelen. Jongeren die veel conflicten met hun ouders hebben, hebben grotere kans op crimineel gedrag en ander probleemgedrag dan jongeren die minder conflicten hebben, blijkt uit verschillend onderzoek (Van Doorn, 2008; Keijsers, 2010; Klahr e.a., 2011). Daarnaast is echter de persoonlijkheid van jongeren ook een belangrijke factor met betrekking tot probleemgedrag. Het hangt onder andere van iemands persoonlijkheid af hoe die persoon reageert op conflicten en of iemand gevoelig is voor het ontwikkelen van delinquentie (Scholte, 2005; Eaton e.a., 2008). Het is dan ook interessant om te kijken wat de relatie is tussen deze drie factoren. Heeft de persoonlijkheid van adolescenten invloed op conflicten of is deze van invloed op de relatie tussen conflicten en delinquentie? Daarom wil ik in dit onderzoek aan de hand van het onderzoek 'Conflict and management of relationships' (CONAMORE) deze relatie nader analyseren. In het genoemde onderzoek zijn de conflicten van jongeren met hun ouders uitgebreid onderzocht, is naar de criminaliteit bij de jongeren gekeken en hun persoonlijkheid bepaald aan de hand van de 'Big Five' (extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ervaringen).

Eerst zal ik daarom dieper ingaan op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie in de adolescentie. Vervolgens zal ik ingaan op de persoonlijkheid van adolescenten. Er wordt uitgelegd tussen welke persoonlijkheden er een onderscheid gemaakt kan worden en wat voor invloed dit kan hebben op criminaliteit. Daarna zal ik kijken naar welke invloed persoonlijkheid kan hebben op de relatie tussen conflicten en delinquentie aan de hand van eerder onderzoek. Uit het voorgaande worden mijn onderzoeksvraagstelling en hypothesen opgesteld en de resultaten van de analyses die ik daarvoor heb uitgevoerd weergegeven en besproken. Tot slot zal ik de bevindingen en mogelijke verklaringen ter discussie stellen.

Conflicten tussen adolescenten en ouders

Uit verschillend onderzoek (Sigfusdottir, 2004; Bradford, 2008; van Doorn, 2008) bleek dat het aangaan van conflicten met ouders door adolescenten gerelateerd is aan meer delinquent gedrag. Van Doorn (2008) concludeerde onder meer dat, wanneer adolescenten het conflict meer aangingen, dit meer delinquent gedrag veroorzaakt. In het onderzoek van Klahr e.a.

(2010) is eveneens onderzoek gedaan naar de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie bij adolescenten. Hier is gebruik gemaakt van resultaten over geadopteerde kinderen en hun adoptie-ouders, om op die manier genetische factoren uit te sluiten. Zij hebben gekeken naar delinquente gedragingen bij deze jongeren aan de hand van de DBI (een schaal voor minder en meer serieuze delinquente gedragingen) en de DSM-IV. Uit de resultaten bleek dat ouder-kind conflicten inderdaad de ontwikkeling van gedragsproblemen voorspellen. Door dit onderzoek blijkt dat de relatie tussen deze conflicten en delinquent gedrag niet verklaard kan worden door genetische factoren.

Volgens Keijsers (2010) is een van de sterkste voorspellers voor delinquentie bij jongeren of ouders weten wat hun kinderen doen, met wie ze omgaan en waar ze zijn. Daarbij is de communicatie tussen ouder en kind en de relatie tussen ouder en kind in het algemeen van belang. Wanneer er meer conflicten zijn tussen ouder en kind is de relatie en de communicatie vaak ook slechter. Daarnaast blijkt dat conflicten emotioneel storend kunnen zijn voor adolescenten of woede opwekken bij adolescenten en zij dit afreageren door middel van delinquentie (Bradford, 2008; Sigfusdottir, 2004). Daarom is het belangrijk deze conflicten beter te onderzoeken en te kijken welke invloed deze daadwerkelijk hebben op criminaliteit bij adolescenten.

Persoonlijkheid in de adolescentie

Persoonlijkheid kan worden omschreven als de dynamiek van psychologische kenmerken binnen het individu met een unieke aanpassing aan de omgeving (Allport 1937, zoals weergegeven door Akse, 2006, p.12). Persoonlijkheid is veel onderzocht met behulp van onderzoek naar de belangrijkste dimensies die aan deze psychologische kenmerken ten grondslag liggen. Zo zijn door onder andere Robins e.a. (1996) de 'Big Five' dimensies aangehaald. Deze dimensies bestaan uit extraversie (het energiek reageren op sociale situaties), vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor ervaringen, intellect en/of creativiteit.

Vervolgens heeft verschillend onderzoek laten zien dat met behulp van deze vijf dimensies een beperkt aantal persoonlijkheidsprofielen geconstrueerd kan worden, dit zijn: *veerkrachtigen*, *overcontrollers* en *ondercontrollers* (Robins e.a., 1996). De *veerkrachtigen* hebben een positief profiel, met een bovengemiddelde score op alle vijf dimensies. Ze zijn in vergelijking met de anderen meer zorgvuldig, emotioneel stabiel en staan open voor nieuwe ervaringen. Daarnaast zijn ze ook meer extravert dan *overcontrollers* en meer vriendelijk dan *ondercontrollers*. Op de dimensie vriendelijkheid hebben ze als enige niet de hoogste score,

overcontrollers scoren hierop namelijk het hoogst. Overcontrollers scoren echter op de dimensies extraversie en emotionele stabiliteit het laagst. Ondercontrollers onderscheiden zich door hun lage scores op vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ervaringen, maar hebben wel een hogere score op extraversie (onder andere: Akse, 2006; Block & Block, 1980; Robins e.a., 1996).

Deze persoonlijkheidstypen hebben in voorafgaand onderzoek een duidelijke relatie met delinquentie laten zien, ondercontrollers zijn het meest delinquent en veerkrachtigen het minst (Robins e.a., 1996). Uit de bevindingen van Akse (2006) bleek eveneens dat ondercontrollers het hoogst scoren op delinquentie en dat daarnaast veerkrachtigen het laagst scoorden op alle probleemgedragingen waaronder delinquentie. Dat veerkrachtigen het laagst scoren op delinquentie komt waarschijnlijk, omdat ze in vergelijking met de andere profielen de beste eigenschappen hebben om van negatieve gebeurtenissen te herstellen en over de vaardigheden beschikken om zich aan moeilijke situaties aan te passen en hieruit te komen. Overcontrollers en ondercontrollers zijn daarentegen veel minder flexibel en kunnen daardoor negatieve gebeurtenissen en moeilijke situaties minder goed pareren. Doordat ondercontrollers weinig controle over hun gedrag hebben, vertonen ze meer externaliserend gedrag in vergelijking met overcontrollers, waardoor er eerder sprake is van delinquentie (Akse, 2006).

Daarnaast blijken ondercontrollers meer ouder-kind conflicten te hebben dan veerkrachtigen en overcontrollers (Scholte e.a., 2005; Denissen e.a., 2009). Zo blijkt uit het onderzoek van Scholte e.a. (2005) dat ondercontrollers meer conflicten hebben met autoriteit (waaronder conflicten met ouders) dan de andere twee persoonlijkheidsprofielen. Zij wijten dit aan het feit dat ondercontrollers moeite hebben met sociale relaties en daarom ook met hun ouders.

Ondercontrollers zouden meer ouder-kind conflicten en meer delinquentie vertonen, terwijl veerkrachtigen zowel minder conflicten als delinquentie vertonen. Persoonlijkheid zou daarom een verklaring kunnen zijn voor de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie in de adolescentie.

Persoonlijkheid en de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie

Persoonlijkheid kan zodoende van invloed zijn op delinquentie, maar het kan daarnaast ook van invloed zijn op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie. In deze paragraaf zal ik daarom uitleggen waarom persoonlijkheid in de eerder besproken relatie tussen conflicten en delinquentie bij jongeren een rol zou kunnen spelen.

In het onderzoek van Akse e.a. (2004) is onder andere de relatie tussen ouderlijke afwijzing en agressie onderzocht en in hoeverre persoonlijkheid daarop van invloed is. Daarin is naar voren gekomen dat ouderlijke afwijzing minder gerelateerd is aan agressie bij overgecontroleerde jongens dan bij veerkrachtige jongens. Dit is niet de specifieke relatie die in het huidige onderzoek geanalyseerd wordt, maar het is wel een voorbeeld van een modererend effect van persoonlijkheid op een vergelijkbare relatie tussen ouderlijke kenmerken en kindkenmerken. Een verrassend resultaat is wel dat bij jongeren met het persoonlijkheidstype overcontroller deze relatie verzwakt wordt (en zij dus minder agressie vertonen), terwijl eerder bleek dat het persoonlijkheidstype veerkrachtige het minst delinquentie veroorzaakt. Door de moderatie van persoonlijkheid komt daarom een andere relatie tot stand dan de bestaande directe relatie tussen conflicten en delinquentie, omdat iedere persoonlijkheid op een andere manier reageert op conflicten. Daarnaast hebben van Tuijl e.a. (2005) onderzoek gedaan naar de moderatie van persoonlijkheid van adolescenten op de relatie tussen de gelijkenis van ouder-kind persoonlijkheid en probleemgedrag van de jongeren. Hier is naar voren gekomen dat bij adolescenten met het profiel overcontroller de relatie tussen de gelijkenis van ouder-kind persoonlijkheid en probleemgedrag minder sterk is. De andere twee persoonlijkheidstypen lieten geen significant effect zien. Zo blijkt uit deze twee onderzoeken dat bij overcontrollers een relatie tussen een variabele en probleemgedrag minder sterk is.

Daarnaast blijkt uit een ander onderzoek dat negatief ouderlijk toezicht, waar ouder-kind conflicten onderdeel van uit kunnen maken, bij ondercontrollers eerder leidt tot probleemgedrag dan bij de andere twee persoonlijkheidstypen (van Leeuwen e.a., 2004). Daarom zou in dit geval bij ondercontrollers de relatie tussen conflicten en delinquentie sterker zijn en bij overcontrollers deze relatie minder sterk zijn. Een oorzaak hiervoor kan zijn dat ondercontrollers niet de eigenschappen hebben om negatieve situaties te pareren, zoals veerkrachtigen (Akse, 2006). Daarnaast zouden overcontrollers internaliserend probleemgedrag vertonen wanneer zij problemen hebben met hun omgeving (Robins e.a., 1996; Akse, 2006). Of dit ook daadwerkelijk het geval is bij de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie zal ik daarom in mijn onderzoek analyseren. In de besproken onderzoeken zijn namelijk deze specifieke factoren niet onderzocht, waardoor het resultaat anders zou kunnen zijn.

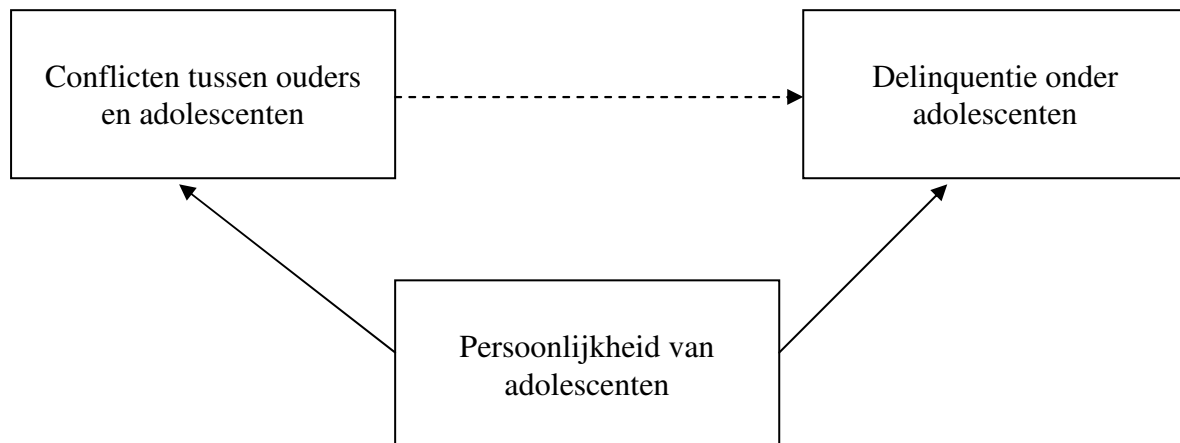
Tot slot komt in het eerdergenoemde onderzoek van Akse e.a. (2004) naar voren dat jongens conflicten vaker omzetten in delinquentie dan meisjes. Omdat jongens en meisjes

ook verschillende persoonlijkheidsprofielen vertonen, is dit eveneens van belang voor de huidige studie.

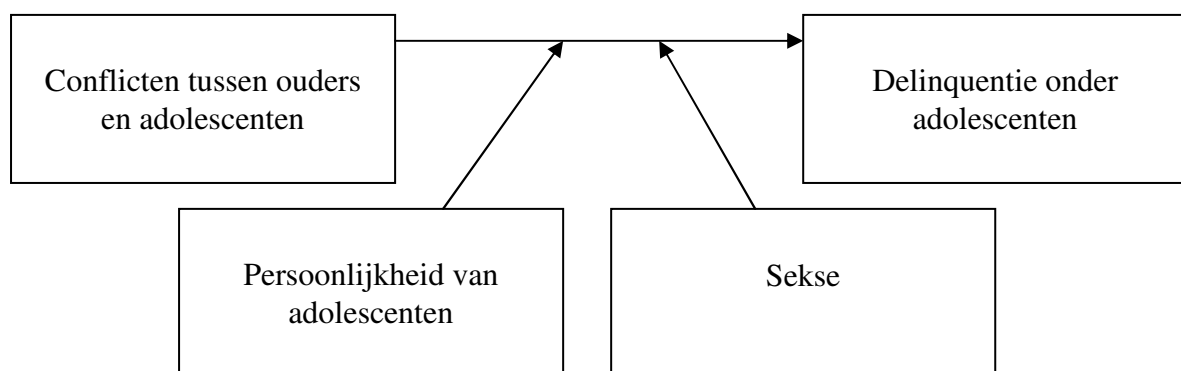
Vraagstelling en hypothesen

De hoofdvraag van dit onderzoek is: *In hoeverre is de persoonlijkheid van adolescenten van invloed op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie?*

In dit onderzoek wordt nagegaan of persoonlijkheid een modererend effect heeft op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie onder adolescenten. Om dat na te gaan wordt gekeken naar welke invloed persoonlijkheid heeft op ouder-kind conflicten en delinquentie en wat dit voor gevolgen heeft voor de relatie tussen conflicten en delinquentie. Dit is weergegeven in de onderstaande twee modellen. Aan de hand hiervan zijn vervolgens twee hypothesen uitgewerkt die beiden zijn opgesplitst in twee 'subhypothesen'.

Figuur 1. Model hypothese 1.

Figuur 2. Model hypothese 2.

Hypothese 1: Persoonlijkheid verklaart de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie in de adolescentie.

Hypothese 1.1: Het persoonlijkheidstype 'ondercontroller' zal vaker conflicten tussen ouders en kind veroorzaken dan de typen 'veerkrachtige' of 'overcontroller' bij adolescenten. Aangezien ouder-kind conflicten gerelateerd zijn aan probleemgedrag en persoonlijkheid is gerelateerd aan probleemgedrag, lijkt het voor de hand liggend dat een vergelijkbare relatie te vinden is tussen persoonlijkheid en conflicten. Zodoende denk ik dat adolescenten met het persoonlijkheidstype ondercontroller meer conflicten hebben met hun ouders dan bij de andere twee persoonlijkheidstypen.

Hypothese 1.2: Doordat het persoonlijkheidstype 'ondercontroller' zowel meer conflicten tussen ouders en kind als meer delinquentie veroorzaakt dan de typen 'veerkrachtige' of 'overcontroller' bij adolescenten, valt de directe relatie tussen conflicten en delinquentie (gedeeltelijk) weg.

Als we namelijk kijken naar de verschillende persoonlijkheidstypen, kunnen we uit voorgaand onderzoek concluderen dat ondercontrollers het meeste probleemgedrag vertonen en dat dit minder het geval is bij veerkrachtigen en overcontrollers (Akse, 2006; Robins e.a., 1996). Wanneer persoonlijkheid invloed heeft op zowel conflicten als delinquentie, zou het de onderlinge relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie kunnen verklaren (deze relatie zou in dat geval gedeeltelijk wegvallen).

Hypothese 2: Persoonlijkheid en sekse modereren de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie in de adolescentie.

Hypothese 2.1: Ouder-kind conflicten resulteren vaker in delinquentie bij adolescenten met het persoonlijkheidstype 'ondercontroller' dan met de andere twee persoonlijkheidstypen.

We hebben in voorgaand onderzoek kunnen zien dat persoonlijkheid van invloed is op relaties tussen ouderlijke factoren en agressie of delinquentie bij adolescenten. Zo bleek uit het onderzoek van Akse e.a. (2004) dat ouderlijke afwijzing het minst gerelateerd is aan agressie bij overcontrollers. De bedoeling van het huidige onderzoek is te kijken of dit bij de relatie tussen conflicten en delinquentie eveneens het geval is en zo niet wat de invloed van persoonlijkheid dan wel inhoudt. Ik ga er in eerste instantie vanuit (in navolging van de eerste twee hypothesen) dat het persoonlijkheidstype ondercontroller een positief effect heeft op de relatie tussen conflicten en delinquentie. Dat zou betekenen dat ondercontrollers met veel conflicten vaker delinquent worden dan wanneer een ander persoonlijkheidstype veel conflicten heeft. Daarnaast ga ik ervan uit dat het persoonlijkheidstype overcontroller deze

relatie verzwakt, vanwege de eerdergenoemde onderzoeken (Akse e.a., 2004; van Tuijl e.a., 2005).

Hypothese 2.2: Ouder-kind conflicten resulteren vaker in delinquentie bij adolescente jongens dan bij adolescente meisjes.

Uit eerder onderzoek blijkt dat jongens vaker delinquent zijn wanneer ze problemen hebben met hun ouders dan meisjes (Akse, 2004). Daarom zal ik eveneens kijken of dit het geval is bij conflicten.

Relevantie

Ten eerste is dit onderzoek relevant, omdat zo de relatie tussen ouder-kind conflicten en criminaliteit bij adolescenten op een andere manier wordt bekeken. De invloed van de persoonlijkheid van adolescenten op deze relatie wordt namelijk onderzocht om zo te bepalen of deze relatie daarvan afhankelijk is. Op die manier kan de wetenschappelijke theorievorming wat betreft dit thema een nieuwe dimensie krijgen.

Daarnaast kan het onderzoek bruikbaar zijn voor de praktijk, wat betreft het jeugdveld. Zo kan er aan de hand van dit onderzoek gekeken worden of de relatie tussen jongere en ouder van belang is wat betreft criminaliteit en of de persoonlijkheid van de desbetreffende jongere daarnaast een belangrijke rol speelt. Op deze manier kunnen risicofactoren van adolescenten die delinquent zijn beter per specifiek geval bekeken worden.

Methode

Sample

In dit onderzoek maak ik gebruik van de studie CONflict And Management Of RELationships (CONAMORE), een longitudinale studie. Het gaat in dit onderzoek om de ouder-kind conflicten, criminaliteit onder adolescenten en het persoonlijkheidstype van adolescenten. In CONAMORE zijn 5 meetmomenten ondergebracht (wave 1 tot en met wave 5). Om de hypothesen van dit onderzoek te toetsen zal ik een cross-sectioneel surveyonderzoek uitvoeren door middel van het derde meetmoment.

De studie CONAMORE bestaat uit 938 vroege adolescenten (gemiddelde leeftijd 12.4 jaar, SD = 0.6, variërend van 10-15 jaar) en 393 midden adolescenten (gemiddelde leeftijd 16.7 jaar, SD = 0.8, variërend van 16-20 jaar). De adolescenten zijn afkomstig van twaalf middelbare scholen gelegen in de provincie Utrecht. Er zijn vijf opeenvolgende jaren (2001 tot 2005) vragenlijsten ingevuld op deze scholen. De vragenlijsten bestonden onder meer uit vragen met betrekking tot aspecten van relaties tussen adolescenten en hun ouders (zoals conflicten) en aspecten van probleemgedrag bij adolescenten.

De ouders van de adolescenten zijn via een brief op de hoogte gesteld van de inhoud van het onderzoek en wat de doelen ervan zijn en er werd hen ook gevraagd deel te nemen aan het onderzoek. Van de families wilden uiteindelijk meer dan 99% meewerken en tekenden het formulier van 'informed consent' (vrijwillig verkregen toestemming van een persoon of verantwoordelijke). Op de scholen hebben adolescenten de vragenlijst ingevuld en zij ontvingen hier €10,- voor.

In het uiteindelijke databestand voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de gegevens van 1313 respondenten (vanwege ontbrekende gegevens bij 18 ondervraagden op de meetinstrumenten die in dit onderzoek worden gebruikt).

Meetinstrumenten

1. Ouder-kind conflicten

De conflictfrequentie van de adolescenten met hun ouders (apart voor de moeder en de vader) is gemeten aan de hand van Laursens 'Interpersonal Conflict Questionnaire' (1993; 1995). Adolescenten hebben op een 5-punt Likert schaal aangegeven (van nooit tot vaak) of ze onenigheid of ruzie hebben met hun moeder en vader over de laatste zeven dagen door

middel van 34 items. Kwesties die gevraagd zijn, zijn onder andere ‘te veel TV kijken of de computer of telefoon te vele gebruiken’, ‘privacy’, ‘niet doen wat gevraagd wordt’, ‘huiswerk’ en ‘eerlijk zijn’.

Om de mate van ouder-kind conflicten te bepalen is zodoende aan de hand van 34 items gemeten hoeveel conflicten de adolescenten hebben met hun vader of moeder. Voor de moeder en vader zijn aparte schalen ontwikkeld en gemiddelden berekend. De Cronbach's Alpha op deze scores voor zowel conflicten met de moeder als de vader is 0.95 (Meeus e.a., 2004), wat betekent dat er sprake is van een goede betrouwbaarheid, aangezien een Cronbach's Alpha van boven de 0.7 als betrouwbaar geclassificeerd wordt. De conflicten tussen adolescenten met de vader en moeder zijn samengevoegd tot één variabele, onder de naam ouder-kind conflicten, namelijk door het gemiddelde te nemen van de gemiddelde scores op moeder-kind conflicten en vader-kind conflicten, waardoor elke respondent een gemiddelde score heeft op ouder-kind conflicten.

2. Delinquentie

Criminaliteit is gemeten aan de hand van 16 items. Daarbij moesten de adolescenten aangeven of en zo ja hoe vaak ze de afgelopen 12 maanden crimineel gedrag hebben vertoond. Elk item is een voorbeeld van een probleemgedraging (zoals onder andere ‘een fiets gestolen’, ‘opzettelijk iets kapot gemaakt op straat’ of ‘een vuurtje begonnen’). De antwoordcategorieën zijn: 1. nooit, 2. één keer, 3. twee tot drie keer, 4. vier keer of meer. Deze 16 items zijn afkomstig van een schaal van Baerveldt e.a. (2003). Van deze items is per respondent het gemiddelde genomen. De Cronbach's Alpha op deze scores is 0.85 (Meeus e.a., 2004), wat aangeeft dat er sprake is van een goede betrouwbaarheid voor deze schaal.

3. Persoonlijkheidstypen (aan de hand van de Big Five)

De ‘Big Five’ is gemeten aan de hand van 30 items. Zoals eerder genoemd, bestaat de Big Five uit extraversie, meegaandheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ervaringen. Aan de hand van deze dertig items (dertig vragen) kan gemeten worden hoe hoog er gescoord wordt per dimensie. Voor elk van de vijf dimensies is een gemiddelde berekend. De Cronbach's Alpha voor de schalen zijn achtereenvolgens 0.82 (voor extraversie), 0.84 (voor vriendelijkheid), 0.85 (voor zorgvuldigheid), 0.82 (voor emotionele stabiliteit) en 0.77 (voor openheid) (Meeus e.a., 2004). Dit geeft aan dat er voor alle dimensies sprake is van een redelijke goede betrouwbaarheid.

Vervolgens kan voor iedere persoon vastgesteld worden welk type persoonlijkheid zij hebben. Veerkrachtigen hebben een bovengemiddelde score op alle vijf dimensies, overcontrollers scoren op meegaandheid het hoogst en op extraversie en emotionele stabiliteit het laagst en ondercontrollers scoren het laagst op meegaandheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor nieuwe ervaringen. Deze drie persoonlijkheidsprofielen heb ik zelf opgesteld aan de hand van de scores op de Big five dimensies.

Persoonlijkheidsprofielen in het databestand

Door middel van een cluster-analyse uit te voeren op de gemiddelden van de vijf dimensies van de Big Five uitkomsten in het derde meetmoment, heb ik de drie persoonlijkheidsprofielen aangemaakt. Aangezien deze drie profielen er niet met een reguliere cluster-analyse uitkwamen, heb ik startwaarden gebruikt. In tabel 1 is te zien welke startwaarden ik heb toegekend.

Cluster 1 is het persoonlijkheidsprofiel ‘veerkrachtigen’, omdat alle dimensies boven gemiddeld zijn (daarom zijn de startwaarden allen bovengemiddeld). Cluster 2 is het persoonlijkheidsprofiel ‘overcontroller’ (vriendelijkheid en zorgvuldigheid bovengemiddeld, de rest ondergemiddeld) en cluster 3 het persoonlijkheidsprofiel ‘ondercontroller’ (emotionele stabiliteit gemiddeld, extraversie bovengemiddeld en de rest ondergemiddeld).

Tabel 1: Startwaarden voor de ‘Big Five’ profielen per cluster (persoonlijkheidsprofiel).

	Cluster		
	1	2	3
Z-score extraversie	,50000	-,50000	,50000
Z-score vriendelijkheid	,50000	,50000	-,50000
Z-score zorgvuldigheid	,50000	,50000	-,50000
Z-score emotionele stabiliteit	,50000	-,50000	,00000
Z-score openheid nieuwe ervaringen	,50000	-,50000	-,50000

Door deze startwaarden in te voegen, kunnen deze drie profielen er beter uitkomen in een cluster-analyse. Vervolgens heb ik met behulp van deze startwaarden een nieuwe cluster-analyse uitgevoerd. De volgende tabel voor de gemiddelde z-scores per dimensie is er daarna uitgekomen:

Tabel 2: Z-scores voor de ‘Big Five’ dimensies per cluster (persoonlijkheidsprofiel).

	Cluster		
	1	2	3
Z-score extraversie	,74053	-,86198	,03036
Z-score vriendelijkheid	,56659	,17245	-1,09447
Z-score zorgvuldigheid	,10932	,35717	-,64631
Z-score emotionele stabiliteit	,51904	-,86345	,36962
Z-score openheid nieuwe ervaringen	,44560	,25648	-1,02312

De veerkrachtigen (cluster 1) hebben een hoge score op alle dimensies, de overcontrollers (cluster 2) een lage score op extraversie en emotionele stabiliteit en de ondercontrollers (cluster 3) op alle dimensies een lage score, behalve op emotionele stabiliteit en extraversie. Zo komen de drie persoonlijkheidsprofielen voldoende overeen met de literatuur om de variabele persoonlijkheid (met drie profielen) te gebruiken in de analyses voor de hypothesen van het onderzoek.

Statistische analyses

In dit onderzoek is voor statistische analyses gebruik gemaakt van PASW Statistics 18. Alle hypothesen zijn getoetst door middel van een regressie-analyse. In de resultaten is per analyse weergegeven wat de afhankelijke en onafhankelijke variabelen zijn. De variabele persoonlijkheid is een nominale variabele en kan daarom niet zo opgenomen worden in een regressie-analyse. Daarom zijn hier twee dummyvariabelen van gemaakt, waarbij het type veerkrachtige de referentiecategorie is. Voor de tweede hypothese zijn interactietermen aangemaakt om de moderatie te toetsen, deze zijn in de tabel af te lezen en in de resultaten uitgelegd. Leeftijd en sekse zijn telkens als controlevariabelen in het model opgenomen om uit te sluiten dat de relaties door deze factoren te veel beïnvloed worden.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

In de onderstaande tabellen staan de belangrijkste beschrijvende statistieken vermeld van de variabelen die ik in mijn analyse gebruik, onderverdeeld naar sekse (meisje en jongen).

Tabel 3: Ouder-kind conflicten en delinquentie naar geslacht.

	meisje			jongen			Totaal		
	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Schaal: conflicten moeder (1-5)	657	1,68	,55	618	1,76	,54	1275	1,72	,55
Schaal: conflicten vader (1-5)	657	1,56	,52	618	1,68	,57	1275	1,62	,55
Schaal: delinquentie (1-4)	657	1,08	,19	618	1,23	,39	1275	1,15	,31

Tabel 4: Persoonlijkheid naar geslacht.

		Meisje (51,6% van totaal)		Jongen (48,4% van totaal)		Totaal	
		<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
		Persoonlijkheidsprofielen	veerkrachtigen	263	40,1	238	38,6
	overcontrollers	277	42,2	165	26,8	442	34,7
	ondercontrollers	116	17,7	213	34,6	329	25,9

Zo is in tabel 3 het gemiddelde en de standaardafwijking weergegeven van de conflicten met de moeder, vader en de delinquentie. Het verschil daarin tussen meisjes en jongens is hier eveneens weergegeven. Jongens scoren een hoger gemiddelde op zowel conflicten met de moeder en vader als op delinquentie.

Daarnaast is in tabel 4 per persoonlijkheidsprofiel aangegeven om hoeveel jongens en/of meisjes het gaat en zijn de percentages meisjes of jongens per profiel weergegeven. In totaal bestaat de grootste groep uit veerkrachtigen, gevolgd door overcontrollers en de kleinste groep zijn de ondercontrollers. Wel is er een duidelijk verschil tussen jongens en meisjes waarneembaar. Namelijk dat bij jongens de grootste groepen de veerkrachtigen en ondercontrollers zijn en bij meisjes de veerkrachtigen en overcontrollers.

Regressieanalyses

Tabel 5: Drie modellen voor de relatie tussen ouder-kindconflicten en delinquentie.

	Model 1	Model 2	Model 3
	β	β	β
Leeftijd	.091**	.101***	.094**
Sekse	-.229***	-.210***	.002
Conflicten	.241***	.239***	.405***
Dummy Over		-.062*	.142
Dummy Onder		.052	.258*
Conflict*Sekse			-.223*
Conflict*Dummy over			-.235*
Conflict*Dummy onder			-.243*
r^2	.119***	.127**	.135*

Note. Afhankelijke variabele: delinquentie; significantie r^2 in model 2 en 3 is van de verandering ten opzichte van model ervoor.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < 0.001$

Ten eerste wordt gekeken naar de invloed van ouder-kind conflicten op delinquentie. In tabel 5 zijn onder de kolom van model 1 de resultaten van de regressieanalyse hiervan weergegeven. Te zien is dat ouder-kind conflicten een significant positief effect hebben op delinquentie bij adolescenten. Meer ouder-kindconflicten veroorzaken daarom ook meer delinquentie.

Tabel 6: Persoonlijkheid en ouder-kind conflicten.

	β	r^2
Leeftijd	-.166***	
Sekse	-.069*	
Dummy Over	.148***	
Dummy Onder	.187***	
		.074***

Note. Afhankelijke variabele: conflicten.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < 0.001$

In tabel 6 zijn de resultaten weergegeven van de regressieanalyse van persoonlijkheid op ouder-kindconflicten. Het blijkt dat beide dummyvariabelen van persoonlijkheid hier een

significant positieve invloed hebben op conflicten. Er kan daarom gezegd worden dat overcontrollers en ondercontrollers meer ouder-kind conflicten hebben dan veerkrachtigen.

In tabel 5 zijn onder de kolom van model 2 de resultaten van de regressieanalyse te zien van conflicten en persoonlijkheid met delinquentie als afhankelijke variabele. Persoonlijkheid is hier toegevoegd aan het model om te kijken of dit concept de relatie tussen conflicten en delinquentie verklaart. Het verschil tussen het effect van conflicten op delinquentie in het eerste model en het tweede model, waar persoonlijkheid is toegevoegd, is gering (0.002). Daarnaast is het directe effect van persoonlijkheid op delinquentie in dit model erg klein en nauwelijks significant. Persoonlijkheid lijkt zodoende niet verklarend te zijn voor de relatie.

De verklaarde variantie blijkt in het tweede model iets hoger ($r^2=0.127$) dan in het eerste model (0.119), maar ondanks dat het een significant verschil is, is het niet erg groot.

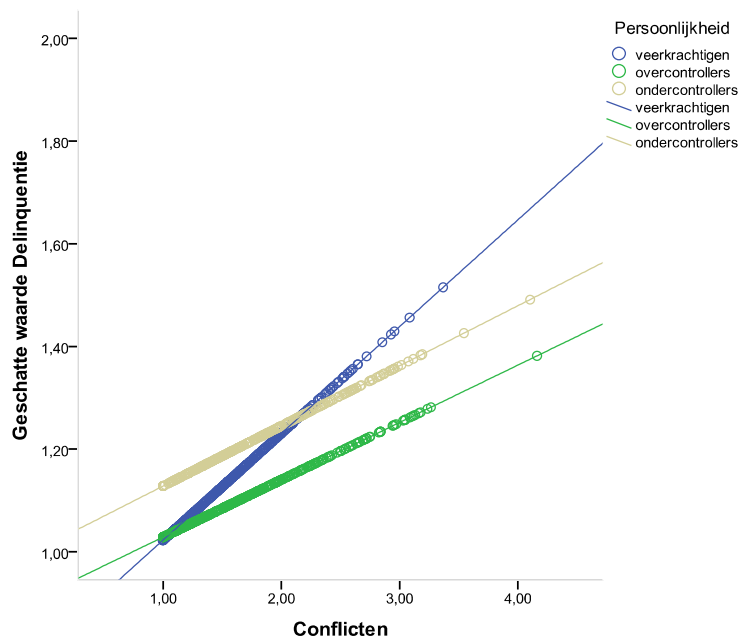
In de hierboven weergegeven tabel 5 zijn onder de kolom van model 3 de resultaten weergegeven van de regressieanalyse van het moderatie-effect van persoonlijkheid op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie. Daarnaast is de leeftijd van de adolescenten als controlevariabele toegevoegd en is de moderatie van sekse getest.

In het derde model zijn daarom de interacties van sekse en persoonlijkheid met ouder-kind conflicten weergegeven. Deze blijken allen significant te zijn, waardoor er sprake is van een (negatief) moderatie effect van zowel persoonlijkheid als sekse.

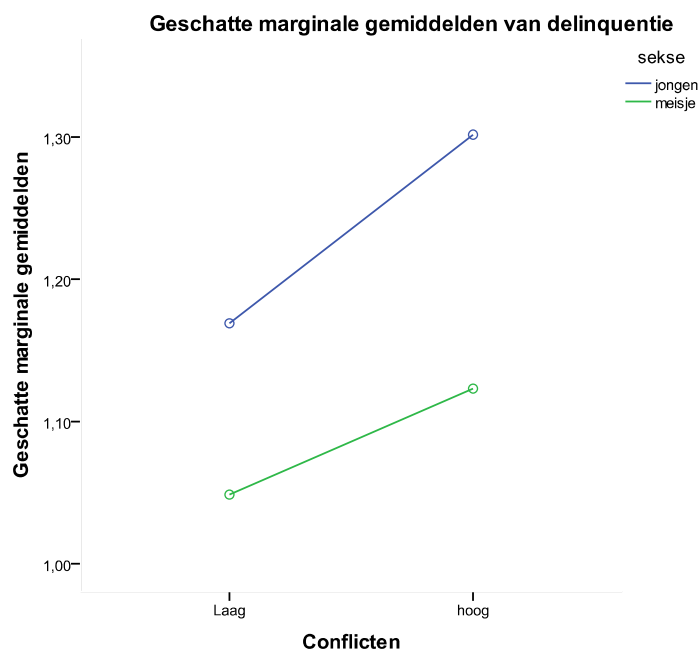
Zodoende blijkt hoe hoger de score op persoonlijkheid (0=veerkrachtige, 1=overcontroller, 2=ondercontroller) hoe lager de samenhang is tussen ouder-kindconflicten en delinquentie bij adolescenten. Bij zowel ondercontrollers als overcontrollers is de relatie tussen conflicten en delinquentie significant minder sterk dan bij veerkrachtigen. Daarnaast blijkt ook hoe hoger de score op sekse (0=jongen, 1=meisje) hoe lager de samenhang is tussen ouder-kindconflicten en delinquentie bij adolescenten. In de hierna weergegeven figuren 3 en 4 is respectievelijk het moderatie-effect van persoonlijkheid en van sekse grafisch weergegeven.

Tot slot blijkt dat de verklaarde variantie in het eerste model het minst en in het derde model het meest is (zie r^2).

Figuur 3. Lijngrafiek conflicten en delinquentie naar persoonlijkheid.

Figuur 4. Interactiediagram conflicten en delinquentie naar sekse.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was inzicht te krijgen in de invloed van de persoonlijkheid van adolescenten op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie in de adolescentie. Daarbij bleek persoonlijkheid een modererend effect te hebben op de relatie tussen conflicten en delinquentie.

Ten eerste is onderzocht of persoonlijkheid de relatie tussen conflicten en delinquentie kon verklaren, doordat persoonlijkheid op zowel conflicten als delinquentie invloed zou hebben. Er werd verondersteld dat ondercontrollers meer conflicten zouden hebben en meer delinquent zouden zijn dan de andere twee profielen. Uit de eerste resultaten bleek in ieder geval dat conflicten invloed hebben op delinquentie en wel zoals op basis van de theorie en eerder onderzoek mag worden verwacht; namelijk hoe meer ouder-kind conflicten hoe vaker een adolescent delinquent is. Persoonlijkheid, bestaande uit drie persoonlijkheidsprofielen te weten veerkrachtigen, overcontrollers en ondercontrollers, bleek geen verklarende factor te zijn voor deze relatie. Persoonlijkheid had een significante invloed op conflicten, waarbij overcontrollers en ondercontrollers vaker conflicten hadden dan veerkrachtigen. De categorie overcontrollers was significant minder vaak delinquent dan de andere typen. Desalniettemin veranderde de invloed van conflicten op delinquentie niet tot nauwelijks wanneer persoonlijkheid als variabele in het model werd toegevoegd. Omdat uit eerder onderzoek bleek dat persoonlijkheid invloed heeft op delinquentie (Robins e.a., 1996) en op ouder-kind conflicten (Akse, 2006), zou persoonlijkheid de relatie hiertussen kunnen verklaren. Uit het huidige onderzoek bleek echter dat persoonlijkheid niet als confounder gezien kan worden in deze relatie. Dat suggereert dat conflicten voor ieder type adolescent een risicofactor is voor delinquentie.

Vervolgens is gekeken naar het modererend effect van persoonlijkheid en sekse op de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie. Beide variabelen bleken inderdaad deze relatie te modereren. Daarbij was het zo dat de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie sterker was bij jongens dan bij meisjes. Daarnaast bleek opvallend genoeg dat bij veerkrachtigen de relatie sterker was dan bij overcontrollers en ondercontrollers. De interactie van ouder-kind conflicten en persoonlijkheid was namelijk significant, waarbij overcontrollers en ondercontrollers een negatief verband lieten zien. Belangrijk is dat de moderatie van persoonlijkheid bleef bestaan met sekse in het model, ondanks dat er een verschil is in persoonlijkheid tussen jongens en meisjes. Dat er een verschil is in

persoonlijkheid per sekse is in overeenstemming met eerder onderzoek, namelijk overcontrollers zijn vaker meisjes en ondercontrollers vaker jongens (Scholte e.a., 2005).

Uit verschillend onderzoek is reeds gebleken dat ouder-kind conflicten delinquentie beïnvloeden (onder andere: van Doorn, 2008; Klahr e.a., 2011; Keijsers; 2010) en in de huidige analyse is dit wederom bevestigd. Klahr e.a. (2011) geven twee mogelijke verklaringen voor het vinden van deze relatie. Een eerste mogelijkheid is dat adolescenten die veel conflicten met hun ouders hebben voor emotionele steun vaker naar vrienden gaan. Dit leidt tot meer betrokkenheid bij delinquente activiteiten, omdat adolescenten eerder in delinquente situaties terecht komen met leeftijdgenoten. Bovendien staat een lage ouderlijke steun direct in relatie tot delinquentie (Juang & Silbereisen, 1999; in: Klahr e.a., 2011). De tweede mogelijkheid is dat adolescenten zich door de conflicten vervreemden van hun ouders en daarom rebels reageren door middel van delinquentie (Klahr e.a., 2011). Uit de huidige resultaten blijkt vervolgens dat alleen de categorie overcontrollers in vergelijking met de andere typen minder delinquentie vertoont. Het persoonlijkheidstype overcontroller is namelijk minder delinquent dan de andere twee typen, zij vertonen meer internaliserend probleemgedrag blijkt uit ander onderzoek (Robins e.a., 1996). Dit is in overeenstemming met eerdere onderzoeksresultaten tussen persoonlijkheid en probleemgedrag (Akse e.a., 2004; van Tuijl e.a., 2005). Persoonlijkheid heeft daarnaast wel invloed op ouder-kind conflicten, namelijk overcontrollers en ondercontrollers hebben meer conflicten dan veerkrachtigen. Dit komt waarschijnlijk omdat veerkrachtigen de beste eigenschappen hebben om negatieve gebeurtenissen te pareren, zoals het emotioneel stabiel zijn (Akse, 2006). Persoonlijkheid blijkt niet een zodanige invloed te hebben dat het de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie verklaart. Dat betekent dat ouder-kind conflicten inderdaad meer delinquentie veroorzaken bij adolescenten, ook als we hierbij rekening houden met de invloed van persoonlijkheid op conflicten en delinquentie.

Het is vooral opvallend dat uit de huidige resultaten is gebleken dat de relatie tussen ouder-kind conflicten en delinquentie sterker is bij veerkrachtigen dan bij de andere twee persoonlijkheidstypen. Dit zou betekenen dat veerkrachtige adolescenten het meest gevoelig zijn voor ouder-kind conflicten wanneer het gaat om het ontwikkelen van delinquentie. Dit is in strijd met verscheidene onderzoeken, waaronder dat van Van Leeuwen e.a. (2004) waar uit de resultaten bleek dat negatief ouderlijk toezicht alleen bij ondercontrollers leidt tot meer probleemgedrag en er bij veerkrachtigen juist geen relatie is gevonden. De Haan e.a. (2009) komen tot een vergelijkbare conclusie. Zij wijten deze bevinding aan het feit dat minder vriendelijkheid in combinatie met negatief ouderlijk gedrag (zoals conflicten) leidt tot meer

vijandigheid. Wanneer adolescenten daarnaast minder zorgvuldig zijn kunnen zij het ouderlijk gedrag niet goed controleren. De vijandigheid in combinatie met onzorgvuldigheid veroorzaakt sneller delinquentie. Deze twee eigenschappen zijn specifieke kenmerken van ondercontrollers. Bovendien stellen zij dat extraversie (eigenschap van veerkrachtigen) weliswaar een voorspeller is voor probleemgedrag, maar niet wanneer dat in combinatie gaat met ouderlijk gedrag, omdat extraverte adolescenten beter hun gevoelens kunnen uiten over problemen die ze hebben met hun ouders.

Toch zijn er ook verklaringen te vinden die meer in overeenstemming zijn met de bevindingen van dit onderzoek. Zo bleek onder andere uit een onderzoek van Akse e.a. (2004) dat ouderlijke afwijzing vaker gerelateerd was aan agressie bij veerkrachtigen dan bij overcontrollers, omdat deze laatste groep minder geneigd is agressie te ontwikkelen (Ge e.a., 1996; Rothbaum & Weisz, 1994; in: Akse e.a., 2004). Het feit dat ook in het huidige onderzoek ouder-kind conflicten meer gerelateerd zijn aan delinquentie bij veerkrachtigen dan bij overcontrollers, bevestigt dit. Een reden hiervoor is dat overcontrollers vaker internaliserend probleemgedrag zullen vertonen (wat niet leidt tot delinquentie, maar bijvoorbeeld depressie) (Robins e.a., 1996). Dit komt omdat overcontrollers weliswaar niet flexibel op hun omgeving reageren, maar door de hoge mate van controle het niet uiten door middel van delinquentie (Akse, 2006). Dubas e.a. (2002) stellen zelfs in hun onderzoek dat ondercontrollers (dus niet alleen overcontrollers) met strikte ouderlijke opvoeding, waar vaker conflicten voorkomen, voornamelijk meer internaliserend probleemgedrag zullen vertonen en daardoor niet nóg meer delinquentie. Een andere verklaring voor het feit dat ondercontrollers een minder sterk verband laten zien tussen conflicten en delinquentie zou kunnen zijn dat deze groep minder gevoelig is voor conflicten. Ook komt in verschillend onderzoek naar voren dat veel extraversie (kenmerk van veerkrachtigen) een voorspeller is voor delinquentie. Extraversie is namelijk gerelateerd aan een hoge mate van actief gedrag en extraverte adolescenten zijn daardoor minder belemmerd om delinquent gedrag te vertonen (Prinzie e.a., 2010). Een mogelijke verklaring voor de sterke relatie tussen conflicten en delinquentie bij veerkrachtigen, zou kunnen zijn dat dit in het huidige onderzoek de adolescenten zijn met een erg hoge extraversie, waardoor meer conflicten meer delinquentie veroorzaken. Wanneer iemand extravert reageert op conflicten, waar bij veerkrachtigen vooral sprake van zou kunnen zijn, zal er eerder delinquent gedrag optreden. Daarom zouden zij de sterkste relatie kunnen laten zien tussen conflicten en delinquentie.

Vervolgens blijkt dat de relatie tussen conflicten en delinquentie sterker is bij jongens dan bij meisjes. Dit is niet erg opvallend, want ook in eerder onderzoek is dit bevestigd

(Akse, 2004). Dit betekent dat jongens conflicten vaker omzetten in delinquentie dan meisjes. Jongens zullen door conflicten namelijk vaker externaliserend gedrag (waaronder delinquentie) vertonen en meisjes misschien juist internaliserend. Bovendien hebben jongens meer genetische aanleg om negatief op stress te reageren dan meisjes, wat zich kan uiten in delinquent gedrag (Akse, 2004).

Kortom uit dit onderzoek is gebleken dat veerkrachtige (en mannelijke) adolescenten vaker delinquent zijn wanneer zij conflicten hebben met hun ouders, terwijl dit bij ondercontrollers en overcontrollers niet het geval is. Een mogelijke oorzaak daarvoor zou de hoge mate van extraversie kunnen zijn, die dit persoonlijkheidstype kenmerkt. Echter is in dit onderzoek sprake van een weinig delinquente groep, waardoor de resultaten vertekenend kunnen zijn.

In dit onderzoek is duidelijk geworden dat persoonlijkheid een belangrijke factor kan zijn in het op adolescentie gericht onderzoek. Modererende effecten zijn namelijk van belang om bepaalde relaties beter te begrijpen, zoals in dit onderzoek het geval is. Persoonlijkheid heeft een voorspellende waarde in onderzoek naar probleemgedrag van adolescenten, is uit het huidige onderzoek gebleken. Hier wordt daarom aangesloten bij wat in het artikel van Van Leeuwen (2004) daarover wordt gezegd: theorieën worden veelal getest door middel van een op variabelen gerichte benadering, terwijl men zich ook zal moeten richten op het niveau van een individu of persoon (zoals persoonlijkheidskenmerken). De kennis over de moderatie van persoonlijkheid kan daarnaast belangrijk zijn in de praktijk, namelijk dat er niet alleen wordt gekeken naar de directe relatie tussen conflicten en delinquentie. Al is het niet altijd mogelijk om in de praktijk iemands persoonlijkheid vast te stellen. Het feit dat ondercontrollers minder gevoelig zijn voor conflicten dan de andere persoonlijkheidstypen zou wel van belang kunnen zijn bij het in kaart brengen van de oorzaken van delinquentie bij een jongere.

Dit onderzoek kent tot slot een aantal beperkingen, die meegenomen moeten worden bij de interpretatie van de resultaten. Ten eerste heeft het databestand CONAMORE, wat hier gebruikt is, maar een kleine groep delinquenten. Dit kan de resultaten enigszins vertekenen, omdat een kleine toename van delinquent gedrag al gezien wordt als een significante verandering. Op basis van dit onderzoek kunnen daarom alleen uitspraken gedaan worden over variaties in lichte delinquentie. Bovendien kan daardoor niks gezegd worden over zware delinquentie in de adolescentie. Ten tweede is hier gebruik gemaakt van twee leeftijdsgroepen en is in dit onderzoek maar één meetmoment meegenomen. Het zou beter zijn geweest als er meer meetmomenten waren onderzocht en zodoende het verloop kon

worden weergegeven binnen de verschillende fasen van de adolescentie en uitspraken gedaan konden worden over causaliteit. Tot slot zijn internaliserend en externaliserend probleemgedrag niet opgenomen in dit onderzoek. Wanneer dat wel het geval was geweest, hadden de verklaringen wat betreft deze verschillen in probleemgedrag tussen de persoonlijkheidsprofielen een betere onderbouwing gehad.

Literatuur

Akse, J. Hale III, W.W., Engels, R.C.M.E., Raaijmakers, Q.A.W., Meeus, W.H.J. (2004) Personality, perceived parental rejection and problem behaviour in adolescence. *Social Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 39, 980–988.

Akse, J. (2006). *The Development of Personality and Problem Behaviour in Adolescence*. Gulpen: Alberts Drukkerij VOF.

Baerveldt, C., Van Rossem, R., & Vermande, M. (2003). Pupils' delinquency and their social networks: A test of some networks assumptions of the ability and inability models of delinquency. *The Netherlands' Journal of Social Sciences*, 39, 107-125.

Block J.H. & Block, J. (1980). The role of ego-control and ego-resiliency in the organization of behaviour. In W.A. Collins (Ed.), *Minnesota Symposium on Child Psychology* (Vol. 13, pp.39-101). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Bradford, K., Vaughn, L.B. & Barber, B.K. (2008). When there is conflict: interparental conflict, parent-child conflict, and youth problem behaviors. *Journal of family issues*, 29, 780-805.

Denissen, J.J.A., Van Aken, M.A.G. & Dubas, J.S. (2009). It Takes Two to Tango: How Parents' and Adolescents' Personalities Link to the Quality of Their Mutual Relationship. *Developmental Psychology. American Psychological Association*, 45, 4, 928–941.

Van Doorn, M. (2008). *Conflict Resolution in Adolescent Relationships*. Enschede: Print Partners Ipskamp.

Dubas, J.S., Gerris, J.R.M., Janssens, J.M.A.M., Vermulst, A. (2002). Personality types of adolescents: concurrent correlates, antecedents, and type X parenting interactions. *Journal of Adolescence*, 25, 79–92.

Eaton, N.R., Krueger, R.F., Johnson, W., McGue, M. & Iacono, W.G. (2009). Parental monitoring, personality, and delinquency: Further support for a reconceptualization of monitoring. *Journal of research in personality*, 43, 49-59.

De Haan, A.D., Prinzie, P. and Deković, M. (2009). How and why children change in aggression and delinquency from childhood to adolescence: moderation of overreactive parenting by child personality. *Journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines*, 51, 725-733.

Keijsers, L.G.M.T. (2010). Does your mother know? Parent-child communication about adolescent daily activities. Enschede: Print Partners Ipskamp.

Klahr, A.M., McGue, M., Iacono, W.G. & Burt, S.A. (2011). The Association Between Parent-Child Conflict and Adolescent Conduct Problems Over Time: Results From a Longitudinal Adoption Study. *Journal of Abnormal Psychology*, 120, 46-56.

Laursen, B. (1993). The perceived impact of conflict on adolescent relationships. *Merrill-Palmer Quarterly*, 39, 535-550.

Laursen, B. (1995). Conflict and social interaction in adolescent relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 5, 55-70.

Van Leeuwen, K.G., Mervielde, I., Braet, C., Bosmans, G. (2004). Child Personality and Parental Behavior as Moderators of Problem Behavior: Variable- and Person-Centered Approaches. *Developmental Psychology*, 40, 6, 1028-1046.

Meeus, W.H.J., Akse, J., Branje, S.J.T., Ter Bogt, T., Delsing, M., Van Doorn, M.D., et al.. [Codebook of the research project CONflict And Management Of Relationships (CONAMORE)]. Unpublished manuscript, Utrecht University, The Netherlands, 2004.

Prinzie, P., van der Sluis, C.M., de Haan, A.D., Dekovic, M. (2010). The Mediation Role of Parenting on the Longitudinal Relation Between Child Personality and Externalizing Behavior. *Journal of Personality*, 78, 4, 1301-1324.

Robins, R.W., John, O.P., Caspi, A., Moffit, T.E. & Stouthamer-Loeber, M. (1996). Resilient, overcontrolled, and undercontrolled boys: three replicable personality types. *Journal of personality and social psychology*, 70, 157-171.

Scholte, R., van Lieshout, C.F.M., de Wit, C.A.M. & van Aken, M.A.G. (2005). Adolescent Personality Types and Subtypes and Their Psychosocial Adjustment. *Merrill-Palmer Quarterly*, 51, 3, 258-286.

Sigfusdottir, I.D., Farkas, G. & Silver, E. (2004). The Role of Depressed Mood and Anger in the Relationship Between Family Conflict and Delinquent Behavior. *Journal of youth and adolescence*, 33, 509-522.

Van Tuijl, C., Branje, S.J.T., Dubas, J.S., Vermulst, A.A. & van Aken, M.A.G. (2005). Parent-offspring similarity in personality and adolescents' problem behaviour. *European Journal of Personality*, 19, 51-68.

Voeten, M.J.M. & van den Bercken, J.H.L. (2004). *Regressieanalyse met SPSS: Een handleiding voor lineaire regressieanalyse met SPSS*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.